

K. Rodygin, M. Rodygin

THE PHENOMENON OF ALCHEMY IN THE TEMPORAL, SPATIAL AND MENTAL DIMENSIONS OF THE OLD WORLD

The paper deals with the phenomenon of alchemy in the temporal, spatial and mental dimensions of the Old World. The comparative analysis of the typical features of alchemy reveals the essential unity of this phenomenon in the West and the East. The authors consider the polycentric model of the origin of alchemy to be probable. Alchemy in all the variety of manifestations is focused on obtaining an unlimited resource - material, temporal, creative etc. The specifics of the manifestations of alchemy are caused by difference between the deep collective settings - introverted position of the East and extraverted position of the West. In the Western alchemy, the collision between the external orientation of ideas and the mystico-esoteric nature of tradition causes the breakthrough of "hermetic sealing" of the phenomenon.

Key words: alchemy, Old World, temporal, spatial and mental dimensions, cultural diffusion, East, West.

© К. Родигін, М. Родигін
Надійшла до редакції 12.06.2012

РЕЦЕНЗІЯ НА МОНОГРАФІЮ: АГАПОВ В. Л. ШАХТАРСЬКІ КОЛЕКТИВИ В УМОВАХ КРИЗИ 1976 - 1991 рр. : [МОНОГРАФІЯ] / В. Л. АГАПОВ. - ДОНЕЦЬК : СВІТ КНИГИ, 2012. - 663 с.

Період другої половини 70 - 80-х рр. ХХ ст. був знаменний тим, що саме в ці роки формувалися передумови відродження й був започаткований небачений в історії українського суспільства страйковий рух. Аналіз причин входження шахтарів у конфлікт із власником (державою), вивчення розвитку цього конфлікту, отримання уроків із протистояння й боротьби 1989 -1991 рр. викликають особливий інтерес.

У рецензованій монографії на основі сучасних методологічних поглядів розглянуто процес формування передумов потужного соціального конфлікту, який відбувся в липні 1989 р., та вивчено перехід конфлікту із латентного стану у відкриту фазу, його розвиток, зміну політики держави та спрямованості історичного процесу під впливом боротьби гірників.

Сучасна історіографія з питань формування передумов створення Української державності поповнилась нещодавно фундаментальним дослідженням донецького історика, кандидата історичних наук, доцента, зав. кафедри соціально-гуманітарних дисциплін Донецького інституту залізничного транспорту Володимира Агапова "Шахтарські колективи в умовах кризи 1976 - 1991 рр.". Автором проведено копійку роботу з пошуку джерел, наукового аналізу та узагальнення науково-фактичного матеріалу; зроблено ґрунтовний історичний огляд; з'ясовано особливості партійно-державної політики щодо вугільної галузі та її ефективності, визначено чинники, які впливали на її коливання; простежено процес формування передумов (виробничих, со-

ціальних, морально-психологічних, економічних, політичних) відродження шахтарського руху, обґрунтованість вимоги соціальної справедливості як головного лейтмотиву боротьби гірників у 1989 р; висвітлено боротьбу гірників за екологічну безпеку Донбасу та еволюцію шахтарського руху, його реальні досягнення; показано вплив страйкових дій гірників на виробничі й соціальні відносини, на еволюцію органів шахтного самоврядування; вивчено вплив шахтарського руху на суспільно-політичну ситуацію в СРСР і УРСР, трансформацію внутрішньої політики держави під впливом боротьби шахтарів; розглянуто процес налагодження й розвитку співпраці між шахтарським і національно-демократичним рухами, її форми та результативність.

Розглядаючи стан шахтарських колективів у 1976 - першій половині 1989 рр., автор показує особливості партійно-державного управління вугільною галуззю, кількісні та якісні зміни в колективах, зміни в організації, змісті та умовах праці, поглиблення конфліктності в соціально-виробничих відносинах, весняні страйки 1989 р. Він доводить, що після відновлення в 1965 р. діяльності Мінвуглепрому УРСР галузь не виокремилася в підсистему промислового комплексу республіки. Вона перебувала в союзній власності. Мінвуглепром УРСР був створений "як виняток" і мав права промислового об'єднання.

Авральний режим, у якому функціонувала галузь, постійне недофінансування, психологічний пресинг з боку апарата ЦК КПРС і МВП СРСР унеможлилювали раціональне ведення шахтної справи. Упровадження елементів ринкової економіки (1987 р.) посилювало проблеми матеріально-технічного

забезпечення, а міжнаціональні конфлікти, що виникли в СРСР, поглибили кризу залізничного транспорту, зменшували його здатність здійснювати транспортування вугілля споживачам. КПРС та держава, які були не в змозі надати гірникам необхідні матеріальні ресурси, надійну й ефективну техніку, забезпечити прийнятні умови праці, вирішити питання навіть щодо безперебійного забезпечення підземних робітників якісною питною водою й водою в лазнях, не були тими інститутами, що мали цінність в уявленнях гірників. Екстремальність умов праці обумовила своєрідний морально-психологічний стан у колективах шахтарів, їхнє критичне, доволі часто негативне ставлення до влади й суспільства.

Привертають увагу соціальні аспекти життя шахтарів у 1976 -1989 рр., де автор вивчає формування екологічної кризи та її вплив на стан здоров'я людей, зміни в соціально-побутових умовах життя, поглиблення житлової проблеми, занепад соціокультурної галузі шахтарських міст та його причини, життя шахтарів та їхніх сімей в умовах збільшення товарного дефіциту. Володимир Агапов вдалося встановити, що найбільш актуальною проблемою був розвиток екологічної кризи в шахтарських містах Донбасу. Дослідження підтверджує оцінку економістів, які зазначають, що за часів радянської влади "шахтарські міста і селища отримали потворний індустріальний розвиток". Гірники за свою працю не отримували зворотного еквіваленту у вигляді екологічно чистих, упорядкованих міст та якісних послуг.

Автор детально аналізує прорахунки влади, яка вчасно не зуміла запобігти негативним явищам у вугільній галузі. Унаслідок цього на зміну тенденції розвитку, характерної для 60-х рр., у 70-ті рр. ХХ ст. прийшла стагнація, яка із часом змінюється кризою, що відображала стан економіки й розвал фінансової системи СРСР. У другій половині 80-х рр. КПРС вчасно не усвідомила необхідності зміни системи управління соціальною галуззю. У проблемах шахтарських міст фокусувався догматизм партійного керівництва, яке не допускало в соціальну сферу іншого, крім держави, власника.

Аналізуючи події липневого страйку 1989 р., його підсумки та значення, Володимир Агапов намагається з'ясувати вплив на людей інформації про страйк на Кузбасі і його початок в Україні, ставлення владних органів до акції гірників, підготовку "Протоколу про узгоджені заходи між шахтарським страйковим комітетом м. Донецька та комісією РМ СРСР та ВЦРПС", кульмінацію страйку та його закінчення, вплив виступу шахтарів на суспільно-політичну ситуацію в Україні. Автор доводить, що липневий страйк 1989 р. був стихійним. Інформація про страйк у Кузбасі стала детонатором соціального вибуху в УРСР.

У рецензованій монографії ми маємо змогу спостерігати поступову трансформацію соціального страйку в політизований шахтарський рух (серпень 1989 р. - грудень 1990 р.). Політизація шахтарського руху мала кілька наслідків: сталося розмежування в страйковому русі та виділення кількох страйкомів, що були готові вести політичну боротьбу; відбувся перехід цих страйкомів на позиції загальнодемократичного або національно-демократичного рухів, що послабило позиції М. Горбачова; відбулося встановлення контактів і проведення перших спільних заходів страйковими й організаціями демократичних сил; стала можлива тісна співпраця лідерів страйкомів і частини шахтних парторганізацій. Своїм виступом шахтарі посилили потенціал партій та рухів, які були проти монополії КПРС на владу й боролися за перетворення країни на цивілізовану демократичну державу. Гірники надали моральну підтримку ВР УРСР, яка прийняла Декларацію про державний суверенітет України. Ідея суверенітету України, що виходила від ВР УРСР, мала підтримку в абсолютній більшості шахтарів.

Автор переконливо доводить, що в умовах переходу галузі під юрисдикцію України (1991 р.) колективи гірників витримали іспит на громадянську зрілість, провели страйк (та організовано вийшли з нього), який не мав аналогів у вітчизняній історії.

Проведене автором монографії дослідження має низку отриманих науково обґрунтованих результатів, серед яких, насамперед, слід відзначити історичне значення страйку, його вплив на подальший розвиток політичного процесу, на політичну культуру гірників, на виробничі й соціальні відносини в після-страйковий період.

З'ясовано чинники, які сприяли політизації страйкового руху, проаналізовано перший політичний страйк гірників УРСР (1 листопада 1989 р.), політичну кризу в шахтарських містах у лютому-березні 1990 р., політичні страйки 1-2 березня, 30 травня 1990 р. Автор установив, що в 1990 р. у Донецькій області судова система була непідконтрольна регіональній владі, а керівництво об'єднань, страйкоми й РТК виступали "єдиним фронтом". Простежено перехід вугільної галузі УРСР під юрисдикцію республіки. Установлено, що ініціатива весняного страйку належала Незалежній профспілці гірників. Викладено позицію Президента СРСР, Кабінету Міністрів СРСР, Верховної Ради й Ради Міністрів СРСР щодо страйку. Проаналізовані переговори між органами влади й страйкарями, економічні результати страйкової боротьби. З'ясовані причини різної участі колективів шахтарів у страйку, кількість шахт Донбасу, що страйкували навесні 1991 р.

*Віталій Липинський,
доктор історичних наук, професор Донецького
національного технічного університету*